

De redactie nodigt lezers uit boeken te recenseren voor deze rubriek

Van Bhagwati wordt wel gezegd dat hij de volgende Nobelprijs zou moeten winnen, is het niet voor economie, dan zeker voor literatuur. In zijn laatste boek rekent hij systematisch af met veel gehoorde argumenten tegen globalisering. Anti-globalisten schrijven armoede, kinderarbeid, slechte werkomstandigheden, ongelijkheid tussen mannen en vrouwen, culturele degradatie en milieuproblemen graag toe aan globalisering. De reactie van Bhagwati luidt dat globalisering juist helpt bij het aanpakken van dit soort problemen. Is dit niet zo, dan behoeven deze problemen hun eigen, nationale aanpak. Neem bijvoorbeeld kinderarbeid. Het fenomeen bestaat veel langer dan globalisering en de uiteindelijke oorzaak is niet globalisering, maar armoede. Met meer handel en dus meer groei gaan er meer kinderen naar school, ook omdat het rendement op scholing met ontwikkeling stijgt. Economische maatregelen tegen landen met kinderarbeid werken averechts omdat het mensen arm houdt of het informele circuit in duwt. Onderzoek in Vietnam naar het verminderen van exportquota toont aan dat het extra verdiende inkomen tot hogere schooldeelname leidde, met name onder meisjes. Bhagwati ontkent niet dat er desondanks sociale misstanden kunnen zijn en blijven voortbestaan. Hij verwacht echter meer heil van democratische druk van binnenuit en morele druk van buitenaf, ook van de media, dan van sancties en heffingen. Die laatste komen in zijn optiek slechts neer op een verkapt protectionisme. De cirkel is helemaal rond wanneer blijkt dat globalisering goed is voor democratische ontwikkeling en de politieke betrekkingen tussen landen versterkt. Globalisering leidt dan niet alleen tot meer economische groei en minder armoede, maar landen zullen de nadelen van globalisering ook steeds meer en effectiever weten aan te pakken. Voor Bhagwati staat deze positieve centrale tendentie vast. De topeconoom volgt deze redenering op vele, maar toch niet op alle terreinen even strak. De recente film *China Blue* kan als illustratie dienen. Deze film biedt een ontluisterend inzicht in de productie van spijkerbroeken in een Chinese fabriek. De arbeidsomstandigheden zijn slecht, werkdagen lang en uurlonen laag. Het minimumloon in China bedraagt 45 tot 48 cent per uur, maar het aanvangsloon in de fabriek is slechts zes cent. De voor de hand liggende conclusie van Bhagwati in zo'n geval is dat de Chinese overheid beter moet zorgen voor de naleving van eigen wetten. Ook verzet hij zich logischerwijs fel tegen het opleggen van westerse normen aan ontwikkelingslanden dat alleen de belangen van westerse werknemers beschermt en de ontwikkeling in China remt. Het verrassende is nu dat Bhagwati ook vindt dat westerse ondernemingen hun eigen normen moeten respecteren wanneer ze zelf investe-

Jagdish Bhagwati –
*In Defense of
Globalization*,
Oxford University
Press, 2004

ren in ontwikkelingslanden. Dus niet, doe als de Romeinen als je in Rome bent, maar doe als Amsterdammers en Rotterdammers en neem je eigen normen mee wanneer je je eigen fabriek neerzet in China. Een proces van sociale normering op vrijwillige of zelfs verplichte basis moet bevorderen dat dit ook daadwerkelijk gebeurt. Een sympathiek idee, maar de vraag of dit niet evengoed ten koste gaat van de ontwikkeling in arme landen wordt door Bhagwati helaas nauwelijks beantwoord. Eenzelfde redenering hanteert Bhagwati voor milieunormen, waarbij hij vrij gemakkelijk voorbij gaat aan het gegeven dat milieuruimte een mondiaal en begrensd verschijnsel is en decentrale beleidsvoering niet optimaal hoeft te zijn. Als globalisering dan gunstig is voor ontwikkelingslanden, is ze dan misschien een bedreiging voor de werkgelegenheid in rijke landen? Ook hiermee wil Bhagwati hardhandig afrekenen. Het is een drogreden dat er steeds weer landen bijkomen die goedkope, arbeidsintensieve producten maken, waardoor laag voor laag onze laagbetaalde werknemers werkloos worden. De vrees dat, in Bhagwati's woorden, het gele gevaar wordt vergezeld van het bruine gevaar en uiteindelijk ook het zwarte gevaar zich hierbij voegt, berust op een drogreden. Opkomende economieën klimmen immers steeds verder omhoog op de waardeketen. De gevaren stapelen zich niet, maar volgen elkaar op en uiteindelijk profiteren westerse landen van deze ontwikkelingen door betere internationale taakverdeling en extra afzetmarkten. De gevolgen van *outsourcing* worden volgens hem bovendien overdreven; juist door werk uit te besteden blijft een bedrijf competitief (een variant op de bekende samenstellingsdwaling). Voor Nederland heeft het Centraal Planbureau recent voorgerekend dat de groeiende handel met China ons in totaal twintigduizend banen heeft opgeleverd. Bovendien heeft de import van Chinese producten de inflatie fors gedrukt. Een gemiddeld huishouden bespaart hierdoor circa driehonderd euro per jaar. *In Defense of Globalisation* biedt een gezond tegenwicht in de discussie over globalisering waar de neiging tot meer protectionisme steeds sterker lijkt te worden.

LITERATUUR

Went, R. (2004) *Enigma of Globalisation*, Routledge.

CPB (2006) *China and the Dutch economy; stylised facts and prospects*, CPB document 127.

Stiglitz, J. (2006) *Making Globalization Work*. W.W. Norton & Company, Inc.

ERNST VAN KOESVELD

Directie Algemene Financiële en Economische Politiek,
Ministerie van Financiën